

Baltic
Institute
of Social
Sciences

Monetārā un sociālā nabadzība 21.gs. Latvijā

Dr.sc.soc. Evija Kļave
socioloģe

Rīga, 2020.gada 15.jūnijs

Nabadzības izpratne 21.gs. Eiropā

Iespējas dzīvot cilvēka cienīgu dzīvi noteiktā administratīvajā, politiskajā, sociālajā un kultūras telpā – Latvijas valstī – un laikā

Dzīves kvalitāte - personas, ģimenes, personu grupas, sabiedrības labklājības rādītājs, kas ietver:

- fizisko un garīgo veselību,
- brīvo laiku un tā izmantošanu,
- darbu,
- izglītību,
- saikni ar sabiedrību,
- tiesības patstāvīgi pieņemt lēmumus un tos realizēt, kā arī
- materiālo nodrošinājumu (Sociālās palīdzības un sociālo pakalpojumu likums)

Pamatvajadzības — ēdiens, apģērbs, mājoklis, veselības aprūpe, obligātā izglītība (Sociālās palīdzības un sociālo pakalpojumu likums)

Cilvēka pamattiesības – mājoklis, darbs, darba samaksa, sociālais nodrošinājums, medicīniskā palīdzība, izglītība, gods un cieņa (pēc LR Satversmes)

FIZIOLOĢISKO, PSIHOLOĢISKO, SOCIĀLO UN EKONOMISKO RESURSU KOPUMS!!!

Nabadzība sociālās nevienlīdzības izpratnē

Ienākumu atšķirības sociālās nevienlīdzības izpratnē ir tieši saistītas ar **konkrētām sociāli demogrāfiskām pazīmēm**:

- vecumu,
- dzimumu,
- nodarbinātības statusu,
- izglītības līmeni,
- dzīves vietu,
- veselības stāvokli u.c.,

kas nosaka personas **piederību noteiktai sociālajai grupai un attiecīgi šīs grupas objektīvās iespējas** gūt savām vajadzībām atbilstošus ienākumus un nodrošināt pieeju arī nemateriālajiem resursiem.

Sociālās grupas ar augstu nabadzības potenciālu

Mērķa grupas, nabadzības riska vērtību periods: 2014.-2017. gads	Tendence (procentpunktos 2016.-2017.gads)	Tendence (procentpunktos 2014.-2017.gads)
Risks ir pieaudzis (vairāk kā par 2%)		
• Pensionāri vecumā virs 65 gadiem (37,3% → 50,4%)	↑ 6,2	↑ 13,1
• Seniori vecumā virs 65 gadiem (67% → 74%)	↑ 1,2	↑ 7,0
• Bezdarbnieki vīrieši (53,1% → 60,5%)	↓ 2,2	↑ 7,4
• Sievietes vecumā virs 65 gadiem (40,4% → 50,1%)	↑ 5,0	↑ 9,7
• Nestrādājošie iedzīvotāji (16 līdz 64 gadi) (38,1% → 41,7%)	↑ 4,2	↑ 3,6
• Latgales reģiona iedzīvotāji (40,4% → 44,2%)	↑ 6,5	↑ 3,8
Risks saglabājies vai nedaudz mainījies (līdz +/- 2%)		
• Strādājošie iedzīvotāji (16 līdz 64 gadi) (9,4% → 8,2%)	↓ 0,8	↓ 1,2
• Iedzīvotāji ar augstāko izglītību (6,8% → 5,2%)	↑ 0,2	↓ 1,6
• Atsevišķi dzīvojoši vīrieši (42% → 42,8%)	↓ 4,9	↑ 0,8
• Bezdarbnieces sievietes (57,9% → 58,4%)	↑ 9,9	↑ 0,5
Risks samazinājies (vairāk kā par 2%)		
• Ģimenes ar bērniem (19,5% → 16,5%)	↓ 0,2	↓ 3,0
• Ģimenes ar vienu bērnu (15,1% → 12,1%)	↓ 1,3	↓ 3,0
• Ģimenes ar diviem bērniem (15,9% → 10,2%)	↓ 4,2	↓ 5,7
• Ģimenes ar trīs un vairāk bērniem (34,5% → 20,7%)	↑ 0,9	↓ 13,8
• Viena vecāka mājsaimniecības (37% → 32,6%)	↓ 1,7	↓ 4,4
• Iedzīvotāji ar pamata izglītību (34,4% → 28,8%)	↓ 0,1	↓ 5,6

Avots: BISS (2020). Ikgadējs nabadzības un sociālās atstumtības mazināšanas rīcībpolitikas izvērtējums
(t.sk. padziļināts izvērtējums par nevienlīdzību sabiedriskā transporta pieejamības jomā.)

Kāpēc cilvēki dzīvo trūkumā?

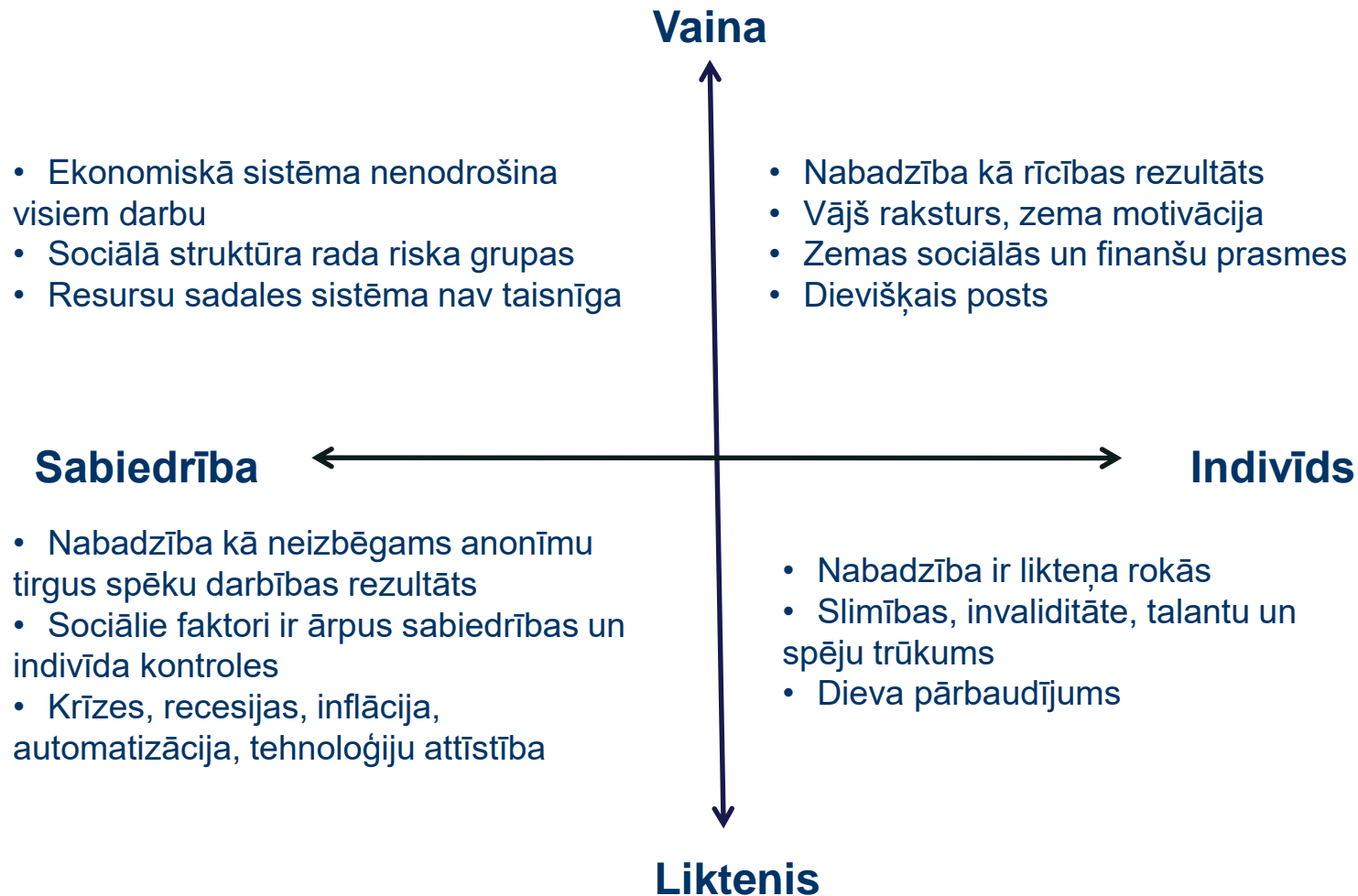
Eurobarometra aptaujas formulējums:

- **Viņiem nav paveicies**
- **Tāpēc, ka viņi ir slinki un bez gribasspēka**
- **Mūsu sabiedrībā pastāv liela netaisnība**
- **Tā ir neatņemama progresa, attīstības sastāvdaļa**

- Neviens no šiem
- Nezinu

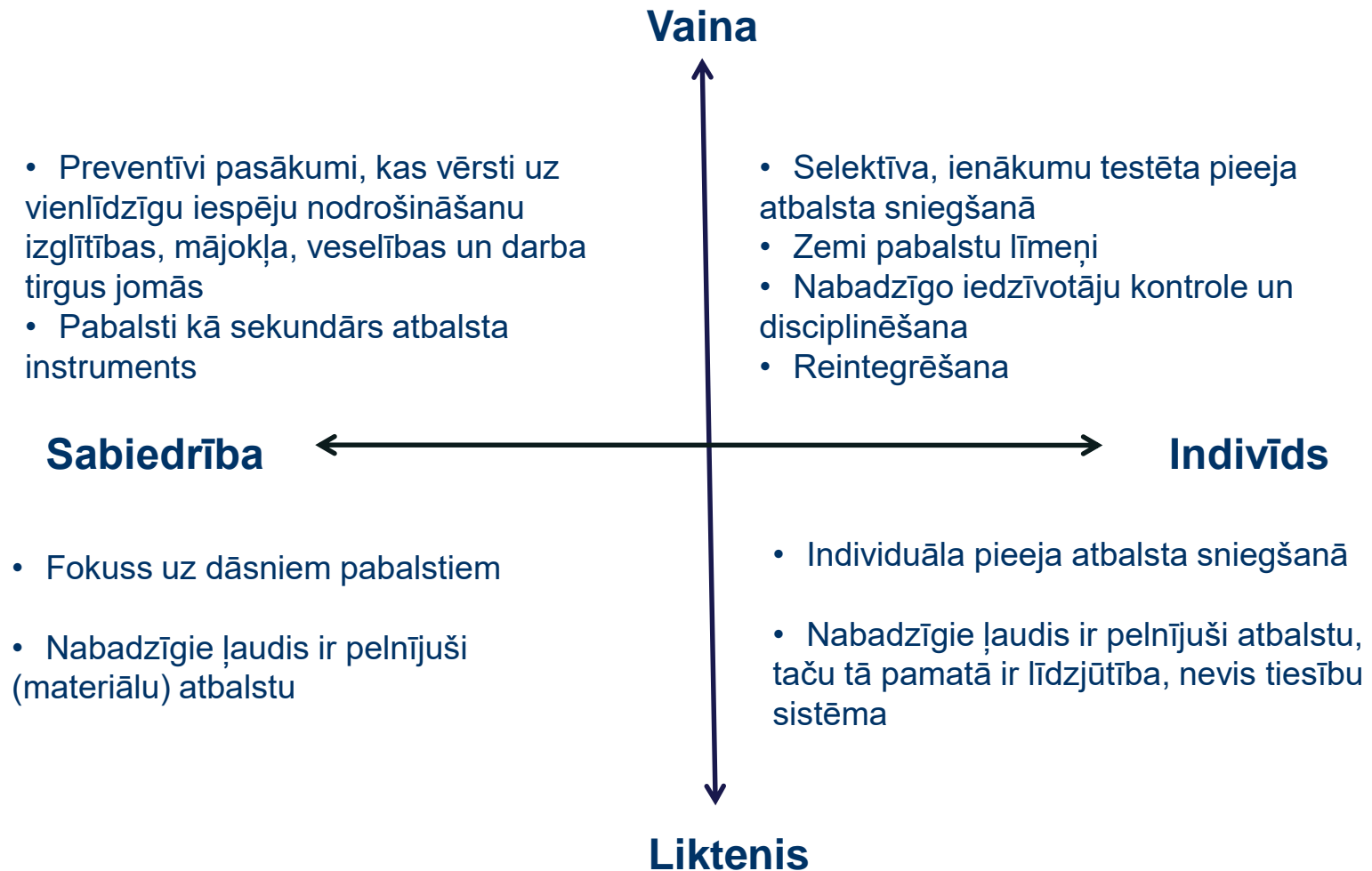
INDIVIDUĀLISTISKAIS SKAIDROJUMS
EKONOMISKĀ, SOCIĀLĀ, POLITISKĀ SISTĒMA – SABIEDRĪBA
SUBKULTŪRA – NABADZĪBAS ATRAŽOŠANA
FATĀLISTISKAIS SKAIDROJUMS JEB “GODĪGĀ” NABADZĪBA

Nabadzības cēloņu skaidrojums

Avoti: Rajevska, O. (2015). *Sociālais taisnīgums un sociālā nevienlīdzība sociālās politikas dizainā*; Rajevska, O., Rajevska, F. (2017). *Causes of poverty: the dynamics of public opinion in Latvia*. In: 2nd ESPAnet Baltics conference. Social policy in the Baltic states through the lens of data.

Pret nabadzības politikas instrumenti

Avoti: Rajevska, O. (2015). *Sociālais taisnīgums un sociālā nevienlīdzība sociālās politikas dizainā*; Rajevska, O., Rajevska, F. (2017). *Causes of poverty: the dynamics of public opinion in Latvia*. In: 2nd ESPAnet Baltics conference. Social policy in the Baltic states through the lens of data.

Ienākumu palielināšanas sistēmiskie instrumenti

Iedzīvotāju ienākumu palielināšanas rīcībpolitikas pasākumi Latvijā:

- *minimālās algas celšana un minimālā valsts uzturlīdzekļu apmēra palielināšana*
- *IIN likmes izmaiņas*
- *IIN atvieglojumu palielināšana par apgādībā esošām personām*
- *diferencētā neapliekamā minimuma ieviešana*
- *pensiju indeksācija*
- *valsts sociālās apdrošināšanas pabalstu palielināšana*
- *valsts sociālo pabalstu palielināšana*
- *transportlīdzekļa ekspluatācijas nodokļa atvieglojumu palielināšana*
- *daudzbērnu ģimenes definīcijas paplašināšana*
- *elektroenerģijas pakalpojumi par samazinātu cenu*
- *pārtikas, higiēnas un mācību līdzekļu pakas trūcīgajiem iedzīvotājiem*
- *sabiedriskā transporta atvieglojumi*
- *pašvaldību sociālā palīdzība un sociālie pakalpojumi*
- ...

VAI UN KĀ ŠIE PASĀKUMI SASNIEDZ IEDZĪVOTĀJUS UN SOCIĀLĀS GRUPAS AR ZEMĪEM IENĀKUMIEM – NABADZĪBAI PAKĻAUTOS?

Secinošās atziņas

- ✓ Nabadzība ir 21.gs. Latvijas sociālā realitāte
- ✓ Nabadzība nav tikai ēdiena un mājokļa trūkums, nabadzība ir arī **sociālo, veselības, izglītības un kultūras resursu trūkums**
- ✓ Piederība noteiktām sociālām grupām ietver augstāku nabadzības risku
- ✓ Nabadzība nav tikai indivīda paša atbildība vai vaina
- ✓ **Nabadzības mazināšanas instrumentiem jābūt daudzveidīgiem un vēršoties uz visa veida resursu kā cilvēka cienīgas dzīves pamata stiprināšanu**
- ✓ Nabadzības un sociālās atstumtības mazināšanas pasākumiem ir jābūt **mērķtiecīgi vēršoties uz konkrētām sociālām grupām**